

Nota voor Technische Werkgroep Pensioenkamer

Datum: 07-09-2012

Onderwerp: nadere uitwerking analyse op hoofdlijnen voorstel van wet verhoging AOW- (en pensioenrichtleeftijd).

Inleiding

Op 5 juni 2012 heeft minister Kamp het wetsvoorstel ingediend waarin de afspraken uit het lenteakkoord zijn verwerkt wat betreft versnelde verhoging van de AOW-leeftijd en inperking van het Witteveen kader. Het wetsvoorstel is vervolgens op 21 juni 2012 aangenomen door de Tweede Kamer en daarna doorgeleid naar de Eerste Kamer. De Eerste Kamer heeft het voorstel op 10 juli 2012 na hoofdelijke stemming aangenomen. In een eerste analyse voor de Technische Werkgroep (TW) van de Pensioenkamer, welke in de bijlage is bijgevoegd, is aangegeven wat de inhoud van het wetsvoorstel is en is een eerste impact op de ABP regeling weergegeven. In deze eerste analyse zijn de producten genoemd die geraakt worden door een verschuiving van de AOW alsmede een opsomming gegeven van producten en onderdelen van de regeling die niet direct geraakt worden door een wijziging maar wel raakvlakken hebben met het onderwerp.

De nu voorliggende notitie, die op verzoek van de Technische Werkgroep is opgesteld, betreft een nadere uitwerking van de onderdelen die direct geraakt worden door een verhoging van de AOW, waarbij voor de diverse groepen deelnemers vooral wordt ingezoomd op diverse scenario's die te onderscheiden zijn in een variant waarin sociale partners besluiten om geen compensatiemogelijkheid vanuit het fonds aan te bieden (optie a. niets doen), waarbij de deelnemer de mogelijkheid heeft om gebruik te maken van de voorschotregeling van de overheid, en twee varianten waarbij sociale partners wel een compensatie vanuit het fonds willen aanbieden. Deze beide scenario's zijn dan onder te verdelen in een variant waarbij de deelnemer zelf de compensatie financiert (optie b) of de financiering vanuit het collectief plaatsvindt (optie c). In deze notitie worden de verschillende scenario's doorlopen voor de doelgroepen van deelnemers die geraakt worden door een verschuiving van de AOW. Evenals de eerste notitie wordt ook in deze notitie alleen ingegaan op de wijzigingen in wetgeving op 1 januari 2013.

Daarnaast wordt de lijst van onderwerpen die een raakvlak heeft met de leeftijd 65 jaar verder uitgebreid. Deze lijst kan ook van belang worden bij de bespreking van de mogelijkheden in de ABP regeling vanaf 2014 bij verschuiving van de fiscale pensioenrichtleeftijd.

De kernpunten van de notitie worden weergegeven in het schema op de volgende pagina.

Aan sociale partners wordt, voor de diverse doelgroepen, gevraagd of, en zo ja op welke wijze, zij een compensatie willen bieden voor het inkomensgat dat ontstaat door het verschuiven van de AOW.

Opties Doelgroep	Huidige regeling en huidige wetgeving	Geen compensatie		Wel compensatie		aandachtspunten en kanttekeningen
		a. niets doen → alternatief voorschotregeling SVB	b. zelf compenseren	c. compensatie vanuit het collectief		
- Werknemer; - Gewezen deelnemer; - Reeds gepensioneerde bij uitreden voor AOW leeftijd	-Pensioenleeftijd naar keuze tussen 60 en 70 (voor gewezen deelnemer tussen 60 en 65) -AOW overbrugging tot 65 jarige leeftijd	AOW gat van 65 jaar tot AOW datum -communicatie m.b.t. AOW leeftijd behoeft in alle varianten aanpassing	Aanpassing AOW overbrugging - uitvoeringstechnisch eenvoudig	Juridisch geen basis voor een compensatie vanuit het fonds		
Deelnemer met recht op FPU (+/- 47.000 FPU gepensioneerden, waarvan +/- 13.500 nog niet ingegaan, per 2013)	-FPU eindigt op 65.1 -OP gaat in op 65.1, maar kent geen AOW overbrugging	AOW gat van 65 jaar tot AOW datum -communicatie m.b.t. AOW leeftijd behoeft in alle varianten aanpassing	Introduceren AOW overbrugging -uitvoeringstechnisch mogelijk per 1 maart 2013.	FPU laten doorlopen tot nieuwe AOW leeftijd - premieverhoging FPU 0,09% (2013), 0,25% (2014) en 0,01% (2015) -uitvoeringstechnisch niet haalbaar per 1/1/2013	besluitvorming over pensioenleeftijd voor deze doelgroep?	
Deelnemer met recht op AAOP/ IP	-WIA eindigt op de AOW leeftijd -AAOP stopt op 65.0 -OP gaat in op 65.0	-AOW gat wordt opgevangen door langer doorlopen WIA → geen inkomensgat -OP wordt niet gekort op de WIA	Niet aan de orde, geen sprake van een AOW gat	Niet aan de orde, geen sprake van een AOW gat	Mogelijkheid tot langer laten doorlopen AAOP en later ingaan OP -geen premie effect -verlengen AAOP en verschuiven pensioendatum grote impact uitvoering	
Deelnemer met recht op WW	-WW eindigt op de AOW leeftijd -bovenwettelijke WW afhankelijk van besluit sociale partners -OP gaat in op 65.0	-AOW gat wordt opgevangen door langer doorlopen WW -ingegaan OP wordt gekort op WW	Geen AOW gat. Inkomensgat ontstaat door korting sociale zekerheidsuitkering	Niet aan de orde, geen sprake van een AOW gat	Verschuiven pensioenleeftijd naar AOW leeftijd, actuariële verhoging pensioenuitkering -doordat doelgroep alleen achteraf te onderkennen is behoorlijke impact	
Totaal		Totale uitvoeringskosten circa €150.000	Meerkosten ten opzichte van variant a. minimaal €150.000	Meerkosten ten opzichte van variant a. minimaal €450.000		

Toelichting

Werknemer, gewezen deelnemer en reeds gepensioneerden jonger dan 65 jaar

Voor de deelnemer, de gewezen deelnemer en de gepensioneerde die momenteel nog geen 65 jaar is, maar reeds vervroegd is uitgetreden, spelen dezelfde vraagstukken als bij de verschuiving van de AOW ingangsdatum naar de verjaardag. Op grond van het pensioenreglement heeft deze doelgroep de mogelijkheid om bij ingang van het pensioen voor leeftijd 65 jaar een gemis aan AOW te compenseren. Wanneer sociale partners besluiten om geen wijziging aan te brengen in de regeling zal de AOW overbrugging maximaal lopen tot de 65-jarige leeftijd en krijgt een werknemer, gewezen deelnemer of de eerder genoemde gepensioneerde te maken met een AOW-gat van minimaal één maand.

Sociale partners kunnen ervoor kiezen de voor deze doelgroep reeds geboden mogelijkheid tot AOW-compensatie uit te breiden tot de nieuwe AOW leeftijd. Omdat de AOW overbrugging reeds mogelijk is voor deze doelgroep, is de aanpassing beperkt. Uitvoeringstechnisch is het relatief eenvoudig de termijn voor deze doelgroep uit te breiden. De communicatie rondom de AOW zal, los van de keuze van sociale partners, aangepast moeten worden. De deelnemer financiert deze overbrugging uit de eigen pensioenvoorziening, waardoor er voor het fonds geen financiële effecten te onderscheiden zijn. Voor de deelnemer zelf betekent dit dat er een stukje van het levenslange ouderdomspensioen wordt omgezet naar een extra AOW overbrugging tussen de huidige (65 jaar) en nieuwe AOW datum. Voor een deelnemer betekent dit dat hij per maand extra overbrugging maandelijks levenslang circa €4 (voor gehuwden) en circa €6 (voor ongehuwden) minder ouderdomspensioen ontvangt. Dit verschil ontstaat door verschil in hoogte van de AOW.

Deelnemer met recht op FPU

Wanneer sociale partners besluiten de huidige regelingen ongewijzigd te laten, betekent dit voor een deelnemer met recht op een FPU dat FPU en ouderdomspensioen op elkaar blijven aansluiten, maar dat de ingang van het ouderdomspensioen en de beëindiging van de FPU ligt voor de AOW ingangsdatum. Omdat deze deelnemer in tegenstelling tot de werknemer en gewezen deelnemer op grond van het huidige reglement geen recht heeft op de AOW overbrugging, ontstaat er een AOW gat van maximaal 3 maanden. De deelnemer kan dit opvangen door gebruik te maken van de voorschotregeling die de overheid in het leven geroepen heeft. Daarnaast kan de deelnemer die nu nog werkzaam is ervoor kiezen om, binnen de kaders van de huidige FPU regeling, langer door te werken (tot maximaal 64 jaar en 11 maanden) om zo een inkomensgat in het ouderdomspensioen op te vangen door middel van de omzetting van FPU aanspraken in levenslang ouderdomspensioen (Vendrik toepassing).

Wanneer sociale partners binnen de regeling het ontstaan van een inkomensgat willen voorkomen, kunnen ze er enerzijds voor kiezen om ook voor deze doelgroep een overbrugging aan te bieden en anderzijds de FPU langer laten doorlopen.

De introductie van een AOW overbrugging voor de FPU gepensioneerde heeft uitvoeringstechnisch meer impact dan de verruiming van de termijn van AOW overbrugging voor de groep deelnemers die nu al gebruik kan maken van de AOW overbrugging. De impact is groter omdat op dit moment geen AOW overbrugging voor deelnemers met recht op FPU in de systemen is ingebouwd. Om dit tijdig te kunnen implementeren, zal uiterlijk begin september besluitvorming moeten plaatsvinden. Bij besluitvorming in de Pensioenkamer van 13 september is het waarschijnlijk niet haalbaar deze overbrugging per 1 januari 2013 te implementeren. Voor de deelnemers die in januari en februari 1948 geboren zijn, kan geen overbrugging worden geboden.

Naast de implementatie zullen aanpassingen in de mijnomgeving moeten plaatsvinden. De kosten voor de uitvoering zullen minimaal 2 keer zo groot zijn als bij de variant waarbij sociale partners besluiten niets te doen. De totale kosten zullen echter sterk afhankelijk zijn van de wijze waarop met lopende gevallen wordt omgegaan. Hoe meer keuzes voor de deelnemer, hoe hoger de kosten uiteindelijk zullen worden. Ook zullen er kosten gemaakt moeten worden voor het herstellen van eerder verstrekte informatie. Deelnemers worden een half jaar voor pensionering geïnformeerd. De informatieverstrekking tot maart 2013 heeft dus reeds plaatsgevonden. Deze kosten zijn meegenomen in de inschatting van de totale kosten zoals opgenomen in het schema.

Financieel zijn de gevolgen voor het fonds niet aan de orde. De deelnemer zelf zal bij het gebruik maken van de mogelijkheid om de AOW te overbruggen, per maand overbrugging levenslang €4 (voor gehuwden) of €6 (voor ongehuwden) minder levenslang ouderdomspensioen ontvangen.

Daar staat tegenover dat sociale partners er ook voor kunnen kiezen om vanuit het fonds, in dit geval het VUT-fonds, het inkomensgat te voorkomen door de FPU te laten doorlopen tot de nieuwe AOW leeftijd. Voor de mensen geboren in 1948 betekent dit een verlenging van de termijn met gemiddeld een halve maand, oplopend tot 2,5 maand voor de deelnemers geboren in 1950. Sociale partners zullen in het verlengde daarvan ook moeten bezien op welke wijze met de huidige 64.11 problematiek moet worden omgegaan. Een ruwe inschatting van de premie effecten, alsmede de aantallen deelnemers, voor deze verlenging zijn beschreven in onderstaande tabellen:

Tabel premie effecten

	2013	2014	2015
Gemiddelde extra maanden uitkeren	0,5*	1,5*	2,5*
lasten effect, in miljoenen	37,3	108,5	3,3
feitelijk premie effect	0,09%	0,25%	0,01%

*Voor deelnemers in de laatste maanden van het jaar geldt een hogere AOW leeftijd.

Tabel aantallen deelnemers

Geboortejaren	1948	1949	1950
Aantallen FPU gepensioneerd per 1-1-2013 vertaald naar fte's	17.393	14.217	1.544
Verwachte instroom vanaf 1-1-2013, vertaald naar fte's	5.614	7.997	0

Wanneer sociale partners kiezen voor een verlenging van de looptijd van de FPU, is de vraag hoe men wenst om te gaan met de pensioenleeftijd. Wanneer deze mee schuift met de nieuwe pensioenleeftijd, worden de ouderdomspensioenen, door de later ingang, actuariael verhoogd. De impact en kosten voor de uitvoering zullen bij een variant waarbij de FPU langer doorloopt en de pensioenleeftijd verschuift verder oplopen. Deze variant zal uitvoeringstechnisch ongeveer 2 keer zo duur zijn als wanneer besloten wordt de deelnemer de mogelijkheid te bieden een AOW overbrugging in het ouderdomspensioen toe te passen (variant b. in het schema).

Deelnemer met recht op een AAOP/IP of WW uitkering

Deze deelnemers ontvangen een uitkering op basis van een van de sociale zekerheidswetten, die vanaf 1 januari 2013 doorlopen tot een nieuwe AOW leeftijd. Wanneer sociale partners voor deze groepen besluiten niets te wijzigen, betekent dit dat de sociale zekerheidsuitkering doorloopt tot de nieuwe AOW datum en dat minimaal één maand voor de AOW het ouderdomspensioen ingaat (en AAOP beëindigd wordt). Van een AOW gat is voor deze doelgroepen geen sprake. Immers, dit wordt opgevangen door een langer doorlopende sociale zekerheidsuitkering.

Waar wel rekening mee gehouden dient te worden is de samenloop van sociale zekerheidsuitkeringen en pensioen. In sommige situaties kan hier een anticumulatie plaatsvinden. Het ouderdomspensioen dat ingaat per de eerste dag van de maand van 65 jaar worden, wordt voor de loonheffing gekwalificeerd als inkomsten uit vroegere dienstbetrekking. Bij de vaststelling van de hoogte van de WIA hoeft geen rekening te worden gehouden met inkomsten uit een vroegere dienstbetrekking. Het ouderdomspensioen dat tezamen met de WIA wordt uitbetaald, wordt dus in het geheel niet in mindering gebracht op een WIA uitkering.

Bij de vaststelling van de hoogte van de WW moet wel rekening worden gehouden met pensioen. In het 'algemeen inkomensbesluit sociale zekerheidswetten' wordt pensioen aangeduid als inkomsten uit een dienstbetrekking voortvloeiende periodieke uitkering bij wijze van oudedagsvoorziening, danwel een

uitkering die voorafgaat aan die uitkering of het bereiken van de leeftijd van 65 jaar. Deze inkomsten worden geheel in mindering gebracht op de werkloosheidsuitkering. Een uitzondering voor de vermindering van de WW geldt voor uitkeringen die reeds eerder zijn ingegaan en te maken hebben met een eerder verlies aan arbeidsuren (bijvoorbeeld een eerdere deeltijdpensionering)

Ook bij de vaststelling van de hoogte van de Anw moet rekening worden gehouden met ouderdomspensioen, maar niet met het partnerpensioen. Inkomsten, waaronder het ouderdomspensioen, worden in mindering gebracht op de Anw wanneer zij meer dan 50% van het bruto minimumloon bedragen. Van het meerdere wordt 1/3 in mindering gebracht op de Anw.

In het geval van een deelnemer met recht op een werkloosheids- of Anw- uitkering¹ kan dus sprake zijn van inkomenshiaat. Dit ontstaat echter niet als gevolg van een latere ingang van de AOW, deze wordt immers gecompenseerd door een sociale zekerheidsuitkering/ sociale voorziening, maar doordat voor de AOW gerechtigde leeftijd een deel van het ouderdomspensioen wordt geanticumuleerd.

Een mogelijkheid om dit inkomensgat te voorkomen is door de ingangsdatum van het ouderdomspensioen te verschuiven. De vraag is of sociale partners slechts voor een kleine doelgroep (in 2010 waren er 9 deelnemers met recht op een werkloosheidsuitkering op grond van de WW op 64-jarige leeftijd) de pensioenleeftijd wenst te verschuiven, of dit vraagstuk in een breder geheel te bekijken. Daarbij speelt ook dat de doelgroep pas achteraf vast te stellen is. Op de pensioenleeftijd is niet uit de systemen af te leiden welke deelnemer recht op WW heeft. Als sociale partners de verschuiving in een breder geheel willen bezien, wijzigt de pensioenleeftijd en daarmee samenhangend de looptijd van diverse producten. Dit is een wijziging van de pensioenregeling die qua impact voor de uitvoering vergelijkbaar is met de overgang van een eindloon- naar een middelloonregeling. Zo'n wijziging is niet haalbaar per 1 januari 2013.

Bijlage K

Naast de effecten voor de genoemde doelgroepen worden de aanvullingen bijlage K geraakt door een verschuiving van de AOW leeftijd en verlengde looptijd van de Anw. Zoals in de eerste analyse reeds weergegeven schuiven deze aanvullingen automatisch mee met de nieuwe AOW leeftijd, daar het recht op de aanvulling direct gekoppeld is aan het recht op AOW respectievelijk Anw. Deze verschuiving kan gevolgen hebben voor de bepaling van de afkoopwaarde bij afkoop van een klein ouderdomspensioen.

Afkoop klein ouderdomspensioen in relatie tot bijlage K

Afkoop van een klein ouderdomspensioen is in het pensioenreglement gekoppeld aan het moment van pensioeningang². Om de afkoopwaarde te kunnen bepalen dient, wanneer recht bestaat op een bijlage K, ook rekening gehouden te worden met de waarde van de aanvullingen. Deze aanvullingen worden immers als pensioen gekwalificeerd. Bij een pensioeningang voor de AOW leeftijd is nog niet bekend of recht bestaat en wat de hoogte van de aanvullingen is. ABP ontvangt 3 maanden voor het recht op AOW de gegevens van SVB. Pas in de maand waarin recht ontstaat op AOW kan worden vastgesteld of een deelnemer ook recht heeft op de bijlage K³. Wanneer de regeling op dit punt ongewijzigd blijft, zal vanaf 2013 bij afkoop van het ouderdomspensioen geen rekening gehouden kunnen worden met aanvullingen bijlage K. Voor het jaar 2013 (en mogelijk ook 2014 en 2015) is het mogelijk om, rekening houdend met de korte termijn die tussen het moment van recht op ouderdomspensioen en AOW zit, bij de vaststelling van het ouderdomspensioen reeds rekening te houden met de aanvullingen bijlage K. Deze tijdelijke oplossing is voor de korte termijn uitvoeringstechnisch de meest eenvoudige oplossing. Voor de toekomst is het ook

¹ Deze deelnemer kan overigens in alle in de notitie genoemde categorieën voorkomen. Hierbij moet bijvoorbeeld gedacht worden aan een werknemer die tevens een recht op Anw heeft.

² In december 2011 kende de ABP-regeling 475.000 deelnemers onder de afkoopgrens.

³ Aan deelnemers met een pensioen onder de afkoopwaarde die nu het pensioen willen vervroegen, wordt momenteel geadviseerd het pensioen pas op pensioendatum te laten ingaan. Dit omdat op de eerdere datum nog geen waarde aanvullingen bijlage K kan worden vastgesteld.

mogelijk voor deze doelgroep het moment van afkoop uit te stellen tot de AOW leeftijd. In dat geval zal het reglement een aanpassing behoeven.

Andere producten die gekoppeld kunnen worden aan de AOW leeftijd

Naast de in de eerste notitie beschreven situaties en producten, zijn er ook nog andere onderdelen van de regeling te benoemen die raakvlakken hebben met de AOW leeftijd en de leeftijd 65 jaar.

1. Reglementaire pensioenleeftijd

Zoals in de vorige analyse aangegeven, hoeft de pensioenleeftijd niet aangepast te worden bij een verschuiving van de AOW leeftijd. Wanneer sociale partners besluiten de pensioenleeftijd ongewijzigd te laten gaat het ouderdomspensioen eerder in dan de AOW. Financieel heeft dit voor het fonds en de deelnemer geen gevolgen (behoudens een actuariële verlaging voor de deelnemer bij eerdere ingang dan de pensioenrekenleeftijd (momenteel de eerste dag van de maand volgend op 65 jaar worden)).

De deelnemer kan bij behoud van de huidige pensioenleeftijd wel geraakt worden door een anticumulatie van het ouderdomspensioen op de WW en de Anw.

2. Koppeling met andere producten

Zoals gebleken is bij de verhoging van de AOW-leeftijd naar de verjaardag, behoeft een aanpassing van de AOW en daarmee samenhangend langere uitkering van sociale zekerheidswetten geen wijziging van de looptijd van o.a. het AAOP, IP, Compensatie loonheffing en diverse Anw compensaties. De looptijd van deze producten kan ongewijzigd blijven. Consequentie daarvan is wel dat sociale zekerheid en tweede pijlerpensioen uit elkaar gaan lopen. Wanneer gekozen zou worden voor een verlenging van de producten, heeft dit financieel gezien bij het huidige premieniveau geen materieel effect op de premie. Zo zal bij het AAOP pas een verhoging van de premie zichtbaar zijn bij een verlenging van het AAOP met drie maanden. Deze verhoging blijft dan nog beperkt tot een sector. Ook zal er een effect zichtbaar zijn in de voorziening voor de reeds lopende uitkeringen alsmede de premievrije opbouw. Ook ten aanzien van de Anw compensatie is geen premieverschil zichtbaar. Een verlenging van de Anw- compensatie met 1 maand resulteert in een toename van de premie met 0,0005%.

E.e.a. geldt ook voor het partnerpensioen. De regeling kent nu een risicogedekt partnerpensioen bij overlijden voor 65 jaar en een kapitaalgedekt partnerpensioen bij overlijden na 65 jaar. Deze scheiding tussen risicodekking en kapitaaldekking is (destijds) gekoppeld aan de reglementaire pensioenrichtleeftijd. Wanneer sociale partners op enig moment zouden besluiten de pensioenleeftijd te verhogen, zal bekeken moeten worden of deze scheiding op 65 jaar nog gewenst is. De aan het partnerpensioen gekoppelde overlijdensuitkering alsmede de doortelling zijn momenteel gekoppeld aan de leeftijd van 65 jaar.

Onderdelen van de regeling gekoppeld aan de leeftijd 65 jaar

Daarnaast zijn er diverse onderdelen in de regeling te onderscheiden waarin de leeftijd van 65 jaar, nu nog de AOW en pensioenleeftijd, een rol spelen. Sociale partners zullen in het licht van de wijziging van de AOW dan wel de wijziging van de fiscale pensioenleeftijd moeten bezien of zij een wijziging van de regeling op deze punten wensen.

1. Pensioenrekenleeftijd, nu 65.1

In de huidige pensioenregeling wijkt de pensioenrekenleeftijd, van waaruit vervroeging en uitstel plaatsvindt, af van de reglementaire pensioenleeftijd. Tot 2010 waren beide gelijk. Sociale partners hebben er toen voor gekozen de reglementaire pensioenleeftijd gelijk te trekken aan de AOW leeftijd (op de eerste dag van de maand van 65 jaar worden).

Sociale partners kunnen besluiten de pensioenleeftijd en rekenleeftijd wederom gelijk te trekken.

2. Deelnemerschap

Op grond van de WPA wordt als werknemer gekwalificeerd de werknemer bij een bij ABP aangesloten werkgever mits de werknemer in dienst getreden is vóór 65 jaar. Wanneer het deelnemerschap niet langer beperkt moet blijven tot aanvang voor de leeftijd van 65 jaar, zal de wet aangepast moeten worden.

Daarnaast kent het reglement nu een beperking voor het aanmelden van de partner na de 65 jarige leeftijd. De aanmelder dient jonger te zijn dan 65 jaar om een partner te kunnen aanmelden.